

7/10 Karboxylové kyseliny

Karboxylové kyseliny

- (karbonylhydroxidové) sloučeniny, které obsahují charakteristickou skupinu $-\text{COOH}$ (viz níže)

Dělení karboxylových kyselin

- podle počtu COOH skupin $\rightarrow$ mono (di, poly) karboxylové
- podle vazeb mezi C v základním řetězci $\rightarrow$ nasycené, nenasyčené
- podle typu základního řetězce $\rightarrow$ acyklické, cyklické, aromatické

Názvosloví karboxylových kyselin

- substituční princip
  - název uhlovodíku se shodným počtem uhlíků + koncovka -ová (-diová) kyselina; číslování základního řetězce začíná u C s COOH skupinou
  - $\text{CH}_3-(\text{CH}_2)_6-\text{COOH}$ je kyselina oktanová; $\text{CH}_3-\text{CH}=\text{CH}-\text{CH}_2-\text{COOH}$ je kyselina pent-3-enová
  - $\text{HOOC}-(\text{CH}_2)_6-\text{COOH}$ je kyselina oktandiová
- u vícenásytných kyselin nebo je-li COOH připojena na cyklický řetězec apod. se používá zakončení „karboxylová kyselina“; skupina COOH se nezapočítává do celkového počtu C (nahradila H z předchozí skupiny CH_3-)
  - např. kyselina pentan-1,3,5-trikarboxylová (viz níže)
  - cyklohexankarboxylová kyselina (viz níže)
  - $\text{C}_6\text{H}_5-\text{COOH}$ je kyselina benzenkarboxylová
- triviální (historické) názvy
  - u jednodušších a význačnějších karboxylových kyselin – např. HCOOH je kyselina mravenčí
  - CH_3-COOH je kyselina octová, $\text{HOOC}-\text{COOH}$ je kyselina šťavelová (oxalová)

Výskyt karboxylových kyselin

- v přírodě zřídka volně (např. kyselina mravenčí – v mravencích a rostlinách)
- vyskytují se častěji vázané ve formě solí a esterů

Vznik a příprava karboxylových kyselin

- oxidace uhlovodíků, primárních alkoholů, aldehydů a ketonů
- hydrolyza esterů $\rightarrow$ karboxylová kyselina + alkohol
- speciální reakce – např. octové kysání ethanolu, mléčné kvašení...

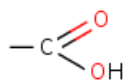
Vlastnosti karboxylových kyselin

- H v COOH způsobuje kyselý charakter; H v OH lze nahradit kovem při reakci se zásadami
- nižší alifatické nasycené monokarboxylové kyseliny jsou za normální teploty kapaliny s ostře kyselou vůní; ochlazením krystalují
- $\text{C}_1 - \text{C}_4$ se libovolně mísí s vodou; se stoupajícím počtem uhlíků klesá rozpustnost ve vodě (od C_9 jsou ve vodě téměř nerozpustné)
- od $\text{C}_4 \rightarrow$ olejovité kapaliny nepříjemného zápachu; od $\text{C}_{10} \rightarrow$ tuhé látky bez zápachu

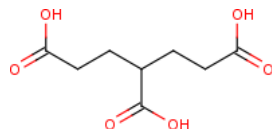
Úkol

- Pojmenujte kyseliny
  - $\text{CH}\equiv\text{C}-\text{COOH}$
  - $\text{HOOC}-(\text{CH}_2)_3-\text{COOH}$.
- Názvy kyselin (viz níže - 2a, 2b)

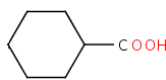
Řešení

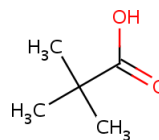
Skupina
 COOH

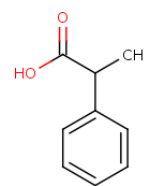
Kyselina
pentantrikarboxylová

Kyselina
cyklohexan-
karboxylová

ad 2a)

ad 2b)